

LUNDS
UNIVERSITET

BESLUT

2017-03-23

Dnr V 2017/138

Näringsdepartementet

Rektor

Yttrande över betänkandet För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Lunds universitet har anmodats att lämna synpunkter på rubricerad remiss.

Universitetet avger härmed följande synpunkter som sammanställts av vicerektor Bo Ahrén, universitetsledningen, och utredare Carina Wickberg, Universitetsledningens kansli, efter hörande av samtliga fakulteter, andra enheter och Lunds Universitets Studentkårer.

Sammanfattning

Lunds universitet delar betänkandets uppfattning att det är viktigt med en långsiktig hållbar utveckling för Sveriges landsbygder, som ger likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd varhelst man bor i Sverige. Lunds universitet är också positivt till betänkandets ansats att högre utbildning är en förutsättning för Sveriges utveckling och framtida konkurrenskraft. Lunds universitet delar också uppfattningen att högre utbildning ska vara tillgänglig oavsett var i landet man är bosatt. Lunds universitet har dock invändningar mot flera av förslagen med specifika synpunkter som i huvudsak berör kapitel 2 Näringsliv och företagande (särskilt avsnitt 2.3 Näringsliv och företagande i en sammanhållen landsbygdpolitik) samt förslagen i kapitel 4 Kompetensförsörjning. Dessa redovisas nedan tillsammans med alternativa förslag till lösningar.

Synpunkter på förslagen

Kapitel 2 Näringsliv och företagande, särskilt avsnitt 2.3

Lunds universitet välkomnar betänkandets förslag att stärka forskningen vad gäller entreprenörskap, regional omvandling, innovation och tillväxt i landsbygderna. Det är viktigt att förslag att stärka landsbygden har förankring i forskning för att kunna vara vederhäftiga. Vidare instämmer universitetet i att det finns behov av att både stärka forskningen inom detta område och att förbättra integration och samverkan mellan befintliga forskare och miljöer. Vid Lunds universitet finns idag en etablerad forskningsmiljö som fokuserar på entreprenörskap, regional tillväxtdynamik, innovation och kunskapsflöden med forskningskompetens inom de av betänkandets föreslagna områden. Forskningscentret CIRCLE samlar forskare och studenter inom företagsekonomi, kulturgeografi och ekonomisk geografi, nationalekonomi, naturvetenskap och hållbarhet. Här bedrivs tvärvetenskaplig forskning bland annat kring företags tillväxttakt i centrum och periferi – vilken bland annat pekar på att det finns en stor potential för tillväxt även utanför kunskapscentra.

Lunds universitet är positivt inställt till betänkandets förslag om att stärka den landsbygdsanalytiska förmågan i Sverige. Samtidigt vill universitetet lyfta fram risken med att inrätta endast ett forskningscentrum för regional- och landsbygdsekonomisk forskning.

EW

Anledningen är att den nuvarande finansieringen till landsbygdsforskning via Formas lett till få forskningsprojekt och att de forskare som besitter kompetens inom området landsbygdsutveckling är få till antalet och dessutom spridda över landets olika lärosäten.

Lunds universitet föreslår

- att forskningsfinansieringen till landsbygdsrelevant forskning stärks via Formas. Fokus bör då ligga på samhällsvetenskaplig forskning som syftar till att stärka förståelsen för social och ekonomisk utveckling på landsbygd, med fokus på entreprenörskap, innovation, omvandling och tillväxt.
- att ett nätverk för regional- och landsbygdsekonomisk forskning inrättas. Universitetet föreslår att ett sådant nätverk utformas inte enbart som ett lokalt forskningscentrum utan att det ges en koordinerande roll för forskningen i landet.
- att forskningsstöd ges till ett antal aktörer och individer i landet, samt att dessa knyts samman genom samverkansprojekt. Detta eftersom det i dagsläget saknas en kritisk massa vid ett enskilt lärosäte.

Kapitel 4 - Kompetensförsörjning

De problem som betänkandet tar upp inom området rörande kompetensförsörjning är högst relevanta att diskutera och det hade därför varit av stort värde med mer realistiska förslag. Lunds universitet beklagar att utredningen inte till sig knutit expertis som kunnat väga resonemangen mot de realistiska förutsättningar som finns att tillmötesgå förslagen, eftersom lösningarna måste utgå från de berörda samhällsinstansers överordnade uppdrag och förutsättningar, inklusive ekonomi. Det behövs problematiserande avvägningar av de intressen som kan råka i konflikt med varandra, inte bara ett avfärdande av dem. För den högre utbildningens del illustrerar en nyckelmening klyftan mellan betänkandets perspektiv och dessa förutsättningar: "Landets lärosäten kan allt för enkelt avstå från att erbjuda decentraliserad högre utbildning genom att enbart ta hänsyn till den egna verksamheten och strategierna för det egna lärosätet" (s.123). Betänkandets många förslag är vid en första anblick både välkomna och viktiga. Vissa förslag är lättare att förstå och stödja, exempelvis traditionellt regionalt stöd till näringsliv, boende och service, nedskrivning av studielån vid hemvändande samt en rejäl utbyggnad av digital och geografisk infrastruktur. Däremot är förslagen att utlokalisera myndigheter och decentralisera delar av högre utbildning närmast av utopisk karaktär och inte tillräckligt genomarbetade.

Lunds universitet har också svårt att acceptera utredningens ensidiga fokusering på de norrländska kommunerna, eftersom problemen existerar även i de sydligare landskapen. Det är ju heller inte så att landsbygden är enhetlig och har helt enhetliga problem – vilket väl förmodligen är orsaken till utredningens val av pluralformen landsbygderna. Därför kan ju knappast heller strategierna vara enhetliga. Man måste differentiera mellan till exempel kustland och inland, södra och norra delarna av Sverige. Exempelvis har en rad kommuner i mellersta och östra och sydöstra Skåne stora problem att vara en livskraftig landsbygd och bara ett fåtal unga rekryteras till högskolestudier.

Lunds universitet menar att förslaget med decentraliserad högre utbildning, dvs. att sprida ut utbildningsplatser regionalt genom att förlägga dessa till nya kommunala lärcentra, kan komma att ge långsiktiga negativa konsekvenser för en redan

underfinansierad högskoleutbildning efter den urholkning av utbildningspris-lapparna som skett under mer än tjugo år. Detta är den huvudsakliga anledningen till att antalet nät-/distanskurser mer än halverats sedan fort- och vidareutbildning och livslångt lärande blev ett prioriterat område runt millenniumskiftet. Lunds universitet hade också detta som ett prioriterat område och kunde då erbjuda ett stort antal kurser, men som nu nästintill upphört av resursskäl.

Lunds universitet uppfattar betänkandets förslag som att man menar att högskolecampus är ett sätt att hålla kvar människor där de bor. Ett högskolecampus har stora fördelar genom att det ger en akademisk täthet till gagn för både forskning och utbildning. Det är tveksamt om ett högskolecampus ändrar arbetsmarknaden på orten. Det är snarare den som styr om man med sin utbildning kan bo i glesbygd eller flytta tillbaka efter utbildning. Sverige är ett förhållandevis litet land, har 37 universitet och högskolor placerade över stora delar av landet. Det är inte i första hand avstånden som hindrar fortsatt utbildning, möjligen påverkar det vuxenstuderande, men de är fortfarande en mindre grupp och sällan den som avses eller prioriteras i de här sammanhangen. Det är sociala strukturer i familj och omgivning, grundskolans kvalitet och kapacitet som till största delen påverkar detta. Ett universitet ska inte fungera som en glesbygds- eller arbetsmarknadsåtgärd.

I betänkandet anges det att "Lärosätenas kostnader för samverkan med kommunerna, eventuella investeringskostnader för teknik samt tjänster för sändningar bör kunna finansieras inom befintliga anslag", medan nya utbildningscentra tillsammans ska få en årlig driftbudget på 70 miljoner kronor. Denna ekvation går inte ihop om undervisningen ska kunna ske med den höga kvalitet som akademisk utbildning måste bedrivas med. Högskoleutbildning ska vara tillgänglig för alla som vill och kan tillgodogöra sig den, men det får inte ske på bekostnad av kvaliteten. Resurser till högskolesektorn måste tillföras, som minst täcker kostnaden för produktion och genomförande av önskade utbildningar. En omdirigering av utbildningsresurser med sikte på näringsliv och lokal utveckling vore en mycket olycklig väg för kvalitén av den högre utbildningen och skulle därmed äventyra svensk konkurrenskraft. Universitetets utgångspunkt är att den högre utbildningen bör ha ett internationellt fokus där grundläggande vetenskapliga intressen och bildningsintressen måste stå i främsta ledet.

Lunds universitet vill vidare lyfta aspekten att det är mycket viktigt att utbildning och forskning ska vara sammanflätad och att universitetet anser att detta är en förutsättning för att bedriva högre utbildning. Det går inte att bortse från det faktum att det råder ett symbiosförhållande mellan högre utbildning och forskning och Lunds universitet ifrågasätter starkt hur detta ska kunna bibehållas och förbättras om utbildning och forskning ska skiljas åt rent geografiskt. Hela idén med universitet, som en plats där forskning och undervisning av hög kvalitet är centrala uppgifter och har sin hemvist i forskningsmiljöer, riskerar att gå förlorad med fortsatt decentralisering och arbetsmarknadsanpassning av akademisk utbildning. I förlängningen skulle en sådan omdirigering av utbildningsresurserna urgröpa Sveriges konkurrenskraft. Det rimmar också illa med den alltmer utbredda synen på att vad den framtida arbetsmarknaden behöver i större utsträckning är människor med generiska färdigheter och problemlösningsförmåga.

Betänkandet föreslår även förändringar i resurstilldelningssystemet som går i strid med den senaste utredningen om högskolans utbud, Högre utbildning under tjugo år, vilken kom ut för mindre än två år sedan. Utredare Lars Haikola slår i utredningen

fast att "studenternas efterfrågan i grunden utgör det bästa sättet att planera utbildningsutbud och att studenter är med och skapar framtidens arbetsmarknad".

Breddad rekrytering till högre utbildning samt studentinflytande

Betänkandet har en grundläggande problematisk syn på breddad rekrytering. Man missar att breddad rekrytering huvudsakligen handlar om att skapa representativa grupper på lärosätes- och kursnivå. Utredningens förslag skulle eventuellt uppnå målen med breddad rekrytering på en aggregerad nationell nivå men skulle leda till att var campusmiljö, både de gamla och de nya som föreslås av utredningen, består av homogena grupper.

Vidare skulle betänkandets förslag innebära svårigheter för studentinflytandet, en annan viktig kvalitetsaspekt. Detta eftersom förslagen skulle innebära att studentkårerna kommer behöva utöka sin verksamhet avsevärt. Redan idag kämpar Sveriges studentkårer med bristande ekonomiska förutsättningar, vilket fastslås i UKÄ:s aktuella rapport Förutsättningar för studentinflytande.

Lunds universitet arbetar kontinuerligt med att främja och bredda rekryteringen till våra utbildningar liksom att förstärka tillgängligheten till dem. Flera av dessa aktiviteter borde lyftas av utredningen som medel att stärka landsbygden. För Lunds universitet är det viktigt att arbeta aktivt med distansutbildning och e-lärande. En annan väg att stödja den regionala utvecklingen och utbildningsnivån vore utvecklandet av Kunskapsbron 2.0 vars syfte är att det regionala näringslivets utveckling integreras i nyttiggörandet av universitetets forskning och utbildning. Lunds universitet har utvecklat detta program, som sänts till statsministerns innovationsråd.

En ytterligare möjlighet är att lärosäten samverkar med gymnasieskolor för att öka motivationen till högre studier genom att studenter medverkar som mentorer. Lunds universitet använder ett sådant program, kallat SI (Supplemental Instruction). Även detta program, liksom Kunskapsbron 2.0, skulle till skillnad från betänkandets förslag på sikt öka det som betänkandet eftersträvar och samtidigt stärka svensk konkurrenskraft.

Vidare är Lunds universitet involverade i ett flertal projekt med avsikt att främja samarbetet mellan lärosäten och kommunala skolor i Skåne, utbildningscentra samt civilsamhället, folkhögskolor och Folkuniversitetet. Detta är en medveten strategi för att fler ungdomar, inte minst nyanlända, i mindre kommuner på landsbygden ska kunna söka sig till högre utbildning. En utökning av detta arbete tillsammans med aktörer utanför högskolesektorn anser vi välkommet och viktigt, men finansiella resurser måste tillföras sektorn. Formerna för detta måste utredas och utvecklas ytterligare i dialog med universiteten och högskolorna. Att bygga in detta förslag skulle ha stärkt utredningens möjligheter att med sina förslag verkligen stärka svensk konkurrenskraft genom utveckling av landsbygderna.

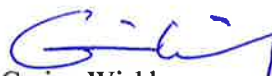
Avslutningsvis, vill Lunds universitet med tyngd påpeka att universitetet inte alls har något att invända mot att förbättra arbetet med breddad rekrytering till högre studier. Detta är tvärtom ett arbete som pågår och som nu prioriteras mer än tidigare, inte enbart av Lunds universitet.

Beslut

Beslut att avge detta yttrande har fattats av undertecknad prorektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter föredragning av utredare Carina Wickberg.

Eva Wiberg

Carina Wickberg
(Universitetsledningens kansli)